

ДЕРЕВ'ЯНИЙ ХРАМ МАЗЕПИНОЇ ДОБИ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ

У квітні 2009 р. автор цього повідомлення здійснив автомобільну експедицію Чернігівщиною і Сумщиною з метою пошуку та фіксації об'єктів архітектурної спадщини, з'ясування стану їх збереженості. 24 квітня, в останній день експедиції, повертаючись з Батурина до Києва, вирішив перевірити досить непевну інформацію, отриману від журналістів: йшлося про те, що в селі неподалік від Ніжина ніби-то збереглася дерев'яна церква 1709 року.

Досвідченій людині у таке важко повірити, бо на Лівобережжі загалом збереглося дуже мало дерев'яних церков, старіших XIX ст. Пам'яток першої половини XVIII століття, не кажучи вже про століття XVII, – обмаль, тим паче, що серед них немає жодної, точно датованої.

Автор є фаховим істориком архітектури, тож церкву Мазепиної доби, навіть перебудовану, легко може відрізнити від пам'ятки пізнішого часу. На мій превеликий подив і радість, у селі Сваричівка Круничпільської сільради Ічнянського району Чернігівської області прекрасно збережена дерев'яна церква Успіння Богородиці своїми архітектурними формами не лишала жодного сумніву в тому, що це – пам'ятка початку XVIII століття.

Дуже дивно, що досі ця церква не фігурувала в жодних списках чи переліках пам'яток, навіть шойно виявлених, тож державою як пам'ятка не охоронялася.

Перша думка по приїзді до Києва – негайно зробити все можливе, щоб Сваричівська церква, якій виповнюється рівно 300 років, була внесена до Державного реєстру нерухомих пам'яток України як пам'ятка архітектури й містобудування спершу місцевого значення (це – компетенція Мінкультури), а далі – національного значення (для цього потрібна спеціальна постанова уряду). Тож ми підготували облікову документацію на цей об'єкт, пройшли тривалу бюрократичну процедуру розгляду питання на різних рівнях і, нарешті, 10 листопада 2009 року Науково-методична рада з питань охорони культурної спадщини Міністерства культури і туризму України затвердила протокол експертної комісії з висновком про те, що церква Успіння Богородиці 1709 року у селі Сваричівка заноситься до Державного реєстру як пам'ятка архітектури й містобудування місцевого значення. Крім того, рекомендується підготувати постанову Кабінету Міністрів України про надання їй статусу пам'ятки національного значення.

Під час підготовки цієї документації з'ясувалося, що про Сваричівську церкву як про цінну пам'ятку було відомо ще у 1980-х роках Андрію Карнабиду, Григорію Логвину та Олександрю Романченку. Саме архітектор-реставратор О. Романченко, родом з Чернігівщини, котрий зараз працює начальником відділу Державної служби з питань національної культурної спадщини, допоміг нам розшукати статтю доктора мистецтвознавства Г. Логвина про Успенську церкву в Сваричівці, яку той у середині 80-х років XX ст. написав для Зводу пам'яток історії та культури. Нижче ми вперше публікуємо статтю корифея українського мистецтвознавства на підтвердження висновку про унікальну цінність цієї пам'ятки Мазепиної доби.

Але перед тим – одне застереження: статтю Г. Логвин писав ще за радянських

© Вечерський Віктор Васильович – кандидат архітектури, заступник директора Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень Міністерства культури і туризму України.

часів, тому його твердження про те, що церква "споруджена на відзнаку переможного завершення Полтавської битви", слід сприймати з належним розумінням у контексті того підцензурного часу, коли без подібних спотворень та ідеологічних штампів не могло бути опублікованим жодне пам'яткознавче дослідження.

Сваричівка. Успенська церква, 1709 р. (архит.). У центрі села на невеликому майданчику в оточенні одноповерхової сільської забудови. Споруджена на відзнаку переможного завершення Полтавської битви. Належить до чернігівської школи народної архітектури доби українського бароко. У XIX ст. зазнала змін: з півдня, півночі і заходу прибудовано притвори з чотириколонними дерев'яними портиками і трикутними фронтонами, до бабинця – двох'ярусну дзвіницю типу "четверик на четверику" (верхній ярус 1932 р. розібрано). Церква стала у плані хрещатою. Дерев'яна, первісно у плані тридільна – з гранчастим п'ятистінним вітварем, восьмигранним середнім зрубом і прямокутним бабинцем. З боків вітваря – невеликі приміщення жертовника і диякоаника. Характерна особливість – витягнуті у висоту зруби основних об'ємів і, особливо, верху неправильної восьмикутної у плані форми. Бічні приміщення перекриті плоскою стелею по балках, середній зруб – однозаломним верхом. У інтер'єрі, як і в екстер'єрі, бічні приміщення підпорядковані висотно розкритому простору центрального верху. Невисоке приміщення бабинця відкривається у середнє фігурною аркою-вирізом. Розвиток форм центрального зрубу у висоту підкреслено ритмом різьблених застяжок-ригелів заломів. Зберігся північний різьблений одвірок-портал. Первісний іконостас 1709 р. розібрано під час установаження в XIX ст. нового чотириярусного в стилі пізнього класицизму. Від первісного залишилися два фрагменти живопису в медальйонах. У церкві зберігаються також фрагменти іконостасу розібраної церкви с. Вишнівки.

Церква – одна з найстаріших пам'яток дерев'яної монументальної архітектури Чернігівщини.

Григорій Логвин.

*Церква Успіння Богородиці у с. Сваричівка Ічнянського р-ну Чернігівської обл.
Фото В. Вечерського, 24 квітня 2009 р.*